

Література:

1. Бойко Я.В. Размещение поляков на Юге Украины (к. XIX – н. XX) // Поляки на Півдні України та в Криму. – Одеса – Ополе – Вроцлав, 2007.
2. Боярский Д. Жизнь и страдания евреев в России. – СПб.: б.и., 1912.
3. Державин М.С. Болгарские колонии в России. – София: Мартилен, 1914.
4. Плесская-Зебольд Э.Г. Одесские немцы, 1803 – 1920 / Ин-т герм. и восточноевропейских исслед. (Геттінген (Германия)). – Одесса: ТЕС, 1999.
5. Рафальський О.О. Національні меншини в Україні у XX столітті: історіографічний нарис. – К.: ІПіЕНД НАНУ, 2000.

Остапенко Т. О.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ П. СКОРОПАДСЬКОГО: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Вагомим аспектом функціонування будь-якої держави є її зовнішня політика. Тим більше, що, на відміну від внутрішньої політики, успіхи Гетьманату на міжнародній арені були досить вагомим. Так, було укладено дипломатичні стосунки більш ніж з 20 державами світу, зокрема з країнами Четвертого союзу, скандинавськими країнами, своїми безпосередніми сусідами: Польщею, Румунією, Військом Донським, рядом нейтральних країн. Звичайно, на зовнішню політику Української Держави наклали відбиток тогочасні міжнародні реалії – Перша світова війна, що тривала. Саме вона завадила встановленню повноцінних стосунків з більшістю країн Антанти [3, с. 101].

Слід зазначити, що від самого свого виникнення Гетьманат перебував у сильній залежності від кайзерівської Німеччини та АвстроУгорської імперії, війська яких перебували на території України. Саме це й визначило основний вектор зовнішньої полі-

тики. Як зазначає Д. Дорошенко, відносини з Німеччиною були не лише основним питанням зовнішньої політики, а й питанням існування держави як такої. Наявність такої залежності від відносин з Німеччиною дає змогу деяким опонентам Гетьманату взагалі заперечувати існування дипломатичних відносин з цією країною, уважаючи при цьому саму Українську Державу німецькою колонією. Однак, на нашу думку, таке твердження є досить поверховим, і мемуари представників прогетьманських сил засвідчують існування повноцінних дипломатичних відносин між країнами. Саме перебування в Україні кайзерівського уповноваженого посла Мумма і в Берліні українського посла Штейнгеля підтверджують цей факт. Тож, принаймні офіційно, Німеччина розглядала Українську Державу як суверенний суб'єкт міжнародних відносин [1, с. 178].

Відносини ж у господарських сферах також не були однозначними. Зокрема, П. Скоропадський указує, що завдяки діяльності фінансового міністра О. Ржепецького Українській Державі вдалося встановити валютний паритет з Німеччиною, закріпивши курс карбованця до марки як 1 до 1,3. Проте в інших сферах таке співвідношення було відсутнім або суто номінальним. Баланс між імпортом та експортом був явно на користь імпорту, адже до Німеччини вивозилася значна частина українських товарів, передусім продовольства ще за Брестськими угодами. У той же час увезення в Україну німецьких товарів було незначним: виробі хімічної промисловості, книги (російською мовою), аптекарські товари [4, с. 271].

Про залежність Гетьманату від Німеччини свідчать, на думку ряду мемуаристів, й офіційні візити до Німеччини, про які говорилося вище. При цьому критикували не лише опоненти з боку більшовиків, білогвардійців та соціалістів, котрі вважали цей візит поїздкою “лакея” до “справжнього господаря України”, а й деякі прихильники.

У схожому руслі розвивалися відносини з Австро-Угорщиною. Однак, критикуючи репресії німців у селах, П.Скоро-

падський зазначає, що австрійці діяли ще жорстокіше й безцеремонніше [5, с. 388]. До того ж у сфері торгівлі Австрія могла запропонувати Україні навіть менше, аніж Німеччина, лише тютюн та сірники, яких і в Україні було вдосталь [5]. Особливого значення у відносинах з Австро-Угорщиною набував згаданий П. Скоропадський факт, що австрійці прагнули замінити його як німецького ставленика на власного гетьмана – Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного) [5]. Про підготовку перевороту для проголошення гетьманом австрійського ставленика згадують у своїх мемуарах Л. Цегельський та воєначальник УНР В. Петрів, причому останній називає серед заколотників командира Запорізького корпусу П. Болбочана [5]. Разом з тим Л. Цегельський зазначає, що ця авантюра завершилась нічим.

Інакше розвивалися відносини Української держави з країнами Антанти. Причиною цього стало те, що Україна по суті стала союзником Центрального блоку й розглядалася Антантою як ворог. Потрібно також зауважити, що на встановлення повноцінних відносин з країнами Антанти в гетьманській адміністрації практично не було часу: сама можливість таких контактів виникла тільки восени 1918 р., коли Німеччина й Австро-Угорщина напередодні поразки зменшили контроль над зовнішньою та внутрішньою політикою України. Ще із самого початку існування гетьманського уряду деякі його представники намагалися зберегти хоча б можливість подальшого розвитку відносин з Антантою, і ці тенденції лише посилювалися. Достатньо згадати критику українськими політиками візиту Гетьмана до Берліна, про що говорилося вище. Про бажання встановити стосунки з Антантою ще влітку 1918 р. пише і Д. Дорошенко [1]. Але реальна можливість цього виникла лише в жовтні.

Потрібно сказати, що сам П. Скоропадський недооцінював можливі труднощі при встановленні відносин з Антантою, а тому висловлює подив з того приводу, що країни Антанти негайно не встановили дипломатичні відносини з Києвом і не направили своїх офіційних представників. Останнім сподіванням Гетьмана на

Антанту стала висадка її військ на півдні України. 22 листопада французький дипломат Енно повідомив Гетьману, що союзники нададуть йому підтримку, але сам, неважаючи на сподівання П. Скоропадського, до Києва не поїхав. Тож усі розрахунки на підтримку Антанти не справилися, і доля режиму була вирішена. Відносини з Антантою, таким чином, можна об'єктивно вважати проваленими.

Найскладнішим у висвітленні є питання про наявність й інтенсивність контактів Гетьманату з Радянською Росією. Ці дві держави по-суті виступали антагоністичними суб'єктами практично у всіх сферах життя: економіці, політиці, баченні перспектив взаємного існування. І представники Гетьманату, і більшовицькі мемуаристи не приховували того факту, що один для одного ці держави є ворогами. Однак, таке бачення не виключило наявність зв'язків між ними. Сам П. Скоропадський у своїх мемуарах заперечував наявність будь-яких стосунків його адміністрації з більшовиками, за винятком відновлення двох залізничних маршрутів: Київ – Москва та Київ – Петроград [4, с. 272]. Проте в цьому твердженні більше політики, аніж розкриття історичної реальності: Гетьману було не вигідно висвітлювати наявність контактів з головним ворогом його держави. Більш детальну інформацію нам надає у своїх мемуарах інший діяч гетьманського уряду Д. Дорошенко. Зокрема, він згадує про зустріч у травні 1918 р. більшовицької делегації, очолюваної Х. Раковським та гетьманського представництва на чолі із сенатором С. Шелухіним.

Отже, у своїй діяльності Гетьман та його урядовці не змогли встановити сталих союзницьких стосунків з тими силами, що могли сприяти існуванню Української Держави, і що головне – відсутність порозуміння в самому суспільстві призвела до перемоги Директорії в грудні 1918 р. і падіння Гетьманату.

Література:

1. Дорошенко Д. Мої спогади про недавнє минуле (1914 – 1920)./ Д. Дорошенко. – Ч. 2. – Львів, 1930. – 366 с.

2. Зеньковский В. Пять месяцев у власти (15 мая – 19 октября 1918 г.). Воспоминания. / В.Зеньковский – М., 1995. – 429 с.
3. Пархоменко В.А. Зовнішня політика Гетьманату П.Скоропадського в мемуарній літературі / В.А. Пархоменко // Наукові записки. Серія: історичні науки, 2011. – Вип. 14. – С. 100-108.
4. Скоропадський П. Спомини /П. П. Скоропадський; [передм. Г. В. Папакіна]. – К.: Україна, 1992. – С. 271 – 278.
5. Цегельський Л. Від легенд до правди: Спомини про події в Україні, зв'язані з Першим Листопадом 1918 р. /Л. Цегельський. – Нью – Йорк; Філадельфія: Булава, 1960. – 388 с.
6. Шкільник М. Україна в боротьбі за державність (1917 – 1921). Спомини та роздуми / М. Шкільник. – Торонто, 1971. – 411 с.

Шершенькова В. А.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Сьогодні право на інформацію є одним із фундаментальних прав людини і громадянина. Дане право є передумовою існування демократії у державі, що, у свою чергу, дозволяє функціонувати їй як правовій державі. Право на інформацію забезпечує становлення і розвиток громадянського суспільства та розвиток окремої особи. Відповідно можливість реалізації права на інформацію й визначає рівень дотримання прав і свобод людини та громадянина.

У другій половині ХХ ст. право на інформацію було закріплене у низці міжнародних актів. Так, Загальна декларація прав людини 1948 р. є загальноприйнятим документом, який проголошує права людини і є обов'язковим для країн, які його ратифікували.

Відповідно до ст. 19 Загальної декларації прав людини [1] кожна особа має право на свободу переконань і вільне їх вираження. Це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань. Людина також має безперешкодно збирати, отримувати і поширювати інформацію будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів. По суті, Загальна декларація прав